

УДК 37.018.554

ЕВОЛЮЦІЯ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Іванченко І.Г., Колесник Т.П. (м. Ніжин Україна)

Анотація. У статті проведено аналіз еволюції методів навчання іноземних мов, досліджено теоретичний доробок та практичний досвід минулого та сучасного, розкрито позитивні та негативні риси різних методик; виокремлено пріоритетні педагогічні цінності методичної системи іншомовної освіти.

Ключові слова: методи навчання, методична система, еволюція, мовленнєва діяльність.

Аннотация. В статье проведен анализ эволюции методов обучения иностранным языкам, исследовано теоретическое наследие и практический опыт прошлого и настоящего, раскрыты положительные и отрицательные черты различных методик, выделены приоритетные педагогические ценности методической системы иноязычного образования.

Ключевые слова: методы обучения, методическая система, эволюция, речевая деятельность.

Abstract. The article analyzes the evolution of methods of foreign languages teaching, the theoretical achievements and practical experience of the past and present, reveals positive and negative aspects of different methods; singled priority educational values of methodical system of foreign language education.

Keywords: teaching methods, methodical system, evolution, speech activity.

Постановка проблеми. У сучасній методиці так само, як і багато років тому, і досі залишається актуальною проблема пошуку і вибору найефективніших і найбільш раціональних методів навчання іноземних мов. Впродовж століть накопичено достатньо великий досвід навчання іноземної мови. Кожний метод має свої, властиві йому, позитивні й негативні тенденції і за певних умов володіє об'єктивною цінністю. Проте методи вивчення іноземних мов, завжди були прямо залежні від соціального замовлення суспільства, впливали на мету і зміст навчання, а також на вибір іноземної мови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У контексті проблеми, що розглядається, було проведено велику кількість наукових досліджень. Низку фундаментальних праць стосовно різноманітності та ефективності різних методів навчання іноземним мовам виконано як зарубіжними, так і вітчизняними науковцями. Серед них І. Підласий, В. І. Загвязінській, Н.В. Басова, І.Л. Беляєв, Б.В. Бім, Н.Д. Гальськова, Н.І Гез, І.О. Грузинська, І.О. Зимняя, І.В. Карпов, А.В. Китайгородская, Г.А. Конишева, А.А Леонтьев, М.В. Ляховицький, А. А. Миролюбов, С. Ю. Ніколаєва, Г.В Рогова, Ю.І. Пассов, В.В Сафонова, А. М. Щукін, С. П. Шатилов та ін. що становить теоретичне підґрунтя для поставленого завдання.

Мета статті: провести детальний аналіз основних методичних систем навчання іноземних мов і визначити їх методичну цінність з точки зору ефективності та результативності, дослідити історичну еволюцію методів навчання, їх основні цілі, завдання, принципи, прийоми та засоби; вказати теоретичні основи окремих методичних систем, сфери їх застосування в навчальному процесі, виділити їх особливості, переваги та недоліки, ступінь ефективності їх використання при навчанні іноземних мов на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу. Відомості про вивчення іноземних мов сягають давніх часів: в епоху розквіту культури в Сирії, стародавньому Єгипті, Греції, Римі іноземні мови мали практичне і загальноосвітнє значення в силу жвавих торговельних і культурних зв'язків між цими країнами. Їх роль не слабшала також і в період середньовіччя, про що свідчать літературні пам'ятники того часу і лексичні запозичення, відмічені словниками західноєвропейських мов. Знання історії методики викладання іноземних мов допоможе краще орієнтуватися у виборі методів і прийомів навчання та раціонально поєднувати їх у роботі.

Для вибору методики викладання іноземної мови слід визначити поняття «методу», а також виділити основні ознаки їх класифікації.

Метод (від грец. Tethodos - "дослідження") - спосіб досягнення мети, упорядкована діяльність; сукупність прийомів або операцій, підпорядкованих вирішенню конкретної задачі. Метод навчання це "система цілеспрямованих дій вчителя, яка організує пізнавальну і практичну діяльність учня, забезпечує засвоєння їм змісту освіти і тим самим досягнення цілей навчання".

Поява в світовій теорії і практиці навчання іноземних мов численних методів призводить до необхідності їх розмежування за найбільш важливими компонентами і ознаками. До основних ознак можна віднести наступні: наявність або відсутність рідної мови при навчанні іноземної мови (прямі, перекладні, змішані); співвідношення іншомовної практики і теорії мови (практичні, свідомо-практичні, свідомо-порівняльні (де вивчення граматики та теорії взагалі відіграє велику роль); використання або невикористання особливих психічних станів учнів, які оволодівають іноземною мовою (альтернативні і традиційні (звичайні)).

Крім зазначених ознак методи навчання іноземних мов відрізняються за загальними способам всієї організації навчального процесу, в якому може домінувати або керуюча діяльність учителя (кероване вивчення - other-directed learning), або відповідно, діяльність самих учнів (самоврядне вивчення іноземних мов - self-directed learning).

На підставі перерахованих ознак виділяються наступні методи:

- 1) перекладні методи (граматико-перекладний і лексико-перекладний);
- 2) прямий і натуральний методи і їх модифікації;
- 3) метод Пальмера;
- 4) змішаний метод;
- 5) свідомо-порівняльний і свідомо-практичний методи;
- 6) сучасний метод викладання визначають як комунікативний метод навчання іноземним мовам.

ГраMATИКО-ПЕРЕКЛАДНИЙ, АБО СИНТЕТИЧНИЙ МЕТОД.

В основі цього методу - вивчення граматики. Фонетика не існувала як аспект, лексика вивчалася безсистемно, як ілюстрації до граматичних правил. Основним засобом навчання мови був дослівний переклад. Навчання іноземної мови було направлено на розвиток логічного мислення, тренування розумових здібностей. Весь матеріал (правила і приклади до них) заучувати напам'ять, без попередньої аналітичної роботи, яка забезпечує усвідомлення матеріалу. Представниками граматико-перекладного методу були Марго (Франція), Нуок, Оллендорф (Англія), Мейдінгер (Німеччина).

Незважаючи на схоластичний характер, граматико-перекладний метод давав позитивні результати в розумінні прочитаного і в перекладі іноземного тексту. Коріння його йдуть в середньовіччя, розквіт відноситься до XVIII-XIX ст. Використання даного

методу протягом такого тривалого періоду пояснюється традиціями, успадкованими від латинських шкіл, формальними цілями навчання, можливістю використовувати мало кваліфікованих вчителів.

Лексико-перекладний, або аналітичний метод

Цей метод застосовувався в різних країнах Європи (Англія, Франція, Швейцарія). У центрі уваги цього методу була лексика. Словниковий запас створювався шляхом заучування напам'ять оригінальних творів. Застосовувався дослівний порядковий переклад. Граматика була відсунута на другий план і вивчалася безсистемно як коментар до тексту. Лексико-перекладний метод переслідував, в основному, загальноосвітні цілі і забезпечував розвиток навичок читання і перекладу Представники лексико-перекладного методу - Шованн (Швейцарія), Жакото (Франція) і Гамільтон (Англія).

Лексико-перекладний метод був більш прогресивним в порівнянні з граматико-перекладним завдяки використанню літературних текстів, що містили стандарти і норми мови, яка вивчалась, а також завдяки відсутності схоластичного вивчення граматики.

Натуральний метод

У 70-х роках XIX століття відбуваються серйозні економічні зміни в країнах Західної Європи. Розвиток капіталістичних відносин, що супроводжувався боротьбою за ринки збуту і сировину, зажадали від досить широких верств суспільства володіння усною іноземною мовою. У зв'язку з цим змінюється соціальне замовлення суспільства до школи щодо навчання іноземних мов. Існуючі методи не відповідали цим вимогам. Не була готова до розробки нових методів і педагогічна наука. Тому нові напрямлення в методиці навчання іноземних мов стали спочатку розробляти практики і деякі методисти без достатнього наукового обґрунтування. Цей новий метод отримав назву "натуральний".

Сутність натурального методу полягала в тому, щоб під час навчання іноземної мови створювати ті ж умови і застосовувати той же метод, що і при природному засвоєнні дитиною рідної мови. Звідси і назва методу: натуральний, або природний. Найбільш видатними представниками цього методу були М. Берлиц, Ф. Гуен, М. Вальтер та інші.

Головна мета навчання натурального методу - навчити учнів говорити іноземною мовою. Навчившись говорити, учні зможуть читати і писати на мові, що вивчається, навіть не будучи навчені техніці читання і письму

Сприйняття мовного матеріалу має бути безпосереднім, а не перекладним: учень асоціює іноземне слово з предметом або дією, а не зі словом рідної мови; граматичні поняття сприймаються інтуїтивно, з контексту, а не шляхом порівняння з відомими формами рідної мови. Весь новий мовний матеріал вводиться усно.

Найбільш доцільна форма роботи - діалог між учителем і учнями.

Натуральний метод хоча і не мав достатнього наукового обґрунтування, досить багато вніс в методику того, що залишилося в ній до наших днів.

Прямий метод

Прямий метод виник на базі натурального. Таке найменування він отримав тому, що його прихильники прагнули слова іноземної мови та його граматичні форми асоціювати прямо (безпосередньо) з їх значенням, міняючи рідну мову учнів. У розробці прямого методу брали участь психологи і лінгвісти - В. Фіетор, П. Пассі, Г. Суит, О. Есперсен, Б. Еггерт і інші, а також методисти Ш. Швейцер, Г. Вендт, Е. Симоно та ін. Представники прямого методу ставили перед собою мету навчити учнів практичному володінню іноземною мовою. Методичні принципи навчання за прямим методом зводяться до наступного: в основу навчання кладеться усне мовлення; вилучення рідної

мови і перекладу; особливе значення надавалося фонетиці, оскільки оволодіння звуковою стороною мови - неодмінна умова усного спілкування; вивчення слова тільки в контексті, в реченні; вивчення граматики на основі індукції.

Метод Пальмера

Після 1-ї світової війни виникають спроби модифікувати прямий метод. Яскравим представником такого напрямку став англійський педагог і методист Гарольд Пальмер (1877-1950), який сформулював свій методичний напрям, що увійшов в історію методики під назвою "метод Пальмера".

Основною метою навчання іноземної мови Пальмер вважав оволодіння усним мовленням. Його метод іменується усним методом. Для оволодіння усним мовленням Пальмер пропонував наступні шляхи: розчленування мовних труднощів щодо аспектів (фонетичний, орфографічний, етимологічний, семантичний, синтаксичний); навчання усного мовлення за двома напрямками: говоріння і розуміння; накопичення пасивного матеріалу, а потім активне відтворення його; використання для семантизації слів наступних прийомів: наочність, переклад, тлумачення, контекст; накопичення зразків мови шляхом заучування напам'ять; раціональний відбір словника на основі частотності, структурної сполучуваності, доцільності; відбір текстів за темами, визначення словника-мінімуму і видів читання.

Головна мета навчання, яка висувалася Г. Пальмером, зводилася до практичного вільного володіння всіма видами мовленнєвої діяльності (усною мовою, читанням, письмом).

Ідеї Г. Пальмера мали значний вплив на наступних методистів, в тому числі і вітчизняних. Усний вступний курс по Пальмеру використовувався в наших школах в 30-і роки минулого століття. Він же був "відроджений" А.П. Старковим, Г.Є. Зеделем на початку 60-х років XX століття. Таким чином, ідеї Г. Пальмера багато в чому вплинули на розвиток методики навчання іноземним мовам.

Змішаний метод

Змішаний метод панував в СРСР в 30-ті роки. Радянські методисти 30-х років (К.А. Ганшина, І.А. Грузинська, А.А. Любарська) вважали, що практична мета навчання полягає у розвитку всіх видів мовленнєвої діяльності з переважним навчанням читання. Що стосується освітніх і виховних завдань, то перед іноземною мовою, як і іншими предметами, ставили за мету виховання радянського патріотизму. Тому тексти містили інформацію про нашу країну і її трудові досягнення, а не про країну досліджуваної мови.

Питання змісту навчання не отримали достатнього розвитку у представників змішаного методу, а питання відбору лексики взагалі не ставилися. Більшість представників змішаного методу визнавали розподіл матеріалу на продуктивний і рецептивний, вважаючи при цьому, що рецептивне оволодіння є сходинка до продуктивного. Такі погляди знаходимо у працях Ф. Аронштейна і І.Л. Грузинської. Змішаний методу передбачав усний вступний курс. Рідна мова допускалася як засіб семантизації і контролю.

Змішаний метод представляє собою з'єднання крайніх позицій прямого і граматико-перекладного або текстуально-перекладного методів. Але, незважаючи на його еклектичність, він свій внесок в світову методику.

Свідомо - порівняльний метод

У 30-і роки в радянській школі утверджується свідомо-порівняльний метод, який отримав своє поширення в 40 - 50-ті роки і остаточно оформився в 70-і роки 20 століття.

Лінгвістичне обґрунтування методу здійснили у своїх працях Л.В. Щерба, І.В. Рахманова, В.Д. Аракін, І.М. Берман, А.В. Монігетті, С.К. Фоломкіна, З.М. Цветкова та інші.

Основні методичні принципи, що визначають суть розглянутого методу наступні:

- 1) Комунікативний принцип означає спрямованість процесу навчання на формування мовленнєвих умінь.
- 2) Принцип орієнтації на рідну мову означає, що процес навчання будується з урахуванням як інтерферуючого впливу рідної мови на іноземну мову, так і можливості перенесення знань, умінь з рідної мови.
- 3) Окремі види мовленнєвої діяльності виступають як засіб навчання, будучи одночасно і метою навчання. Кожен вид мовленнєвої діяльності допомагає формуванню іншого, якщо вони формуються одночасно.
- 4) Диференційований підхід має на увазі розподіл мовного матеріалу на продуктивний і рецептивний.
- 5) Врахування негативного мовного досвіду учнів. Уникнути помилок не можна, але треба їх виправляти, а не боятися. Тому поєднання позитивного досвіду на основі правил-інструкцій і негативного сприяє ефективному формуванню продуктивних мовленнєвих умінь.

Навчання іноземної мови за цими принципами підняло на належну висоту загальноосвітнє значення іноземної мови як навчального предмету в плані загального та філологічного розвитку учнів.

Свідомо - практичний метод

У 50-60-ті роки ХХ ст. встановлюються все більш тісні економічні, наукові та культурні зв'язки СРСР із зарубіжними країнами. Потрібно практичне володіння іноземною мовою для здійснення міжнародних контактів у різних галузях народного господарства. Ці вимоги знаходять своє втілення в методі, офіційно прийнятому в СРСР і названому свідомо-практичним або свідомо-активним.

Цей метод, розроблений в 50-і роки психологом Б.В. Беляєвим на основі ідей Л.С. Виготського і С.І. Бернштейна, синтезує чітку мовну спрямованість навчання (з панівною орієнтацією на усну мову) і психологічно обґрунтоване використання свідомої систематизації вже на першому етапі оволодіння іноземною мовою.

Свідоме оволодіння іноземною мовою як засобом спілкування передбачає усвідомлення мовних явищ і функціонування в мові фонетичного, лексичного та граматичного матеріалу відповідно до ситуації спілкування, набуття практичних знань як бази самоконтролю і самокорекції. Це забезпечується раціональним поєднанням теорії і практики (80% часу відводиться на тренувальні вправи і мовну практику, 20% - на оволодіння мовними знаннями); застосуванням прийомів свідомої чи несвідомої імітації, що призводить до чистоти звучання і структурування, а також міцності навичок; використанням позитивного досвіду учнів в рідній мові; опорою на наочно-ситуативне і логічне мислення учнів.

Комунікативний метод

Розвиток у 60-70-ті роки 20 століття суміжних з методикою наук - лінгвістики, психології, загальної дидактики, виникнення психолінгвістики, соціальної психології, теорії діяльності викликали до життя комунікативний метод. У центрі уваги даного методу знаходиться формування комунікативної компетенції, створення комунікативної мотивації навчального процесу, облік особистісних особливостей учня. Розробкою

комунікативної методики займалися Леонтьєв А.А., Шубін, Е.П., Китайгородська Г.А., Пасов Є.І. та інші вчені.

Комунікативність визначається в теоретичних дослідженнях як уподібнення процесу навчання процесу реальної комунікації, тобто навчання на основі спілкування. Комунікативний підхід орієнтований на організацію процесу навчання, адекватного процесу реального спілкування завдяки моделюванню основних закономірностей мовленнєвого спілкування, а саме:

- 1) діяльнісний характер мовленнєвого спілкування, що втілюється в комунікативній поведінці вчителя як учасника процесу спілкування та навчання. і в комунікативне вмотивованій, активній поведінці учня як суб'єкта спілкування та навчання;
- 2) предметність процесу комунікації, яка має бути змодельована обмеженим, але точно визначеним набором предметів обговорення (тем, проблем, подій і т. ін.);
- 3) ситуації спілкування, що моделюються, як найтипівіші варіанти стосунків учнів між собою;
- 4) мовленнєві засоби, які забезпечують процес спілкування та навчання в даних ситуаціях.

Принципи комунікативного методу:

- 1) мовленнєва спрямованість навчального процесу, яка полягає не стільки в тому, що ставиться мовленнєва практична мета (це характерно для багатьох інших методів), скільки в тому, що шляхом до цієї мети є саме практичне користування іноземною мовою;
- 2) індивідуалізація при керівній ролі її особистісного аспекту як головного засобу створення мотивації та активності учнів з урахуванням їх життєвого досвіду, контексту діяльності, сфери інтересів, емоційної сфери і статусу конкретної особистості в колективі;
- 3) функціональність, яка забезпечує відбір іншомовного матеріалу, адекватного процесу комунікації;
- 4) ситуативність, що розглядається як засіб мовленнєвої стимуляції і як умова розвитку мовленнєвих навичок; при цьому під "ситуацією" розуміють систему взаємовідносин співрозмовників, яка відбивається в їх свідомості;
- 5) новизна, яка проявляється в постійній зміні предмета розмови, обставин, завдань та ін.

У процесі навчання за комунікативним методом учні набувають комунікативної компетенції — здатності користуватись мовою залежно від конкретної ситуації. Найважливішою характеристикою комунікативного підходу є використання автентичних матеріалів, тобто таких, які реально використовуються носіями мови.

Висновки. Аналіз спектру методик навчання іноземної мови, їхнього розвитку дозволяє зробити висновок, що універсальної методики не існує. Прийоми та методи, які використовуються, мають багато спільного, відрізняються способами та формами, проте мають спільну мету — навчити реципієнта іноземній мові. Появу багатьох нових результативних і цікавих методів і підходів до викладання іноземної мови обумовлює попит суспільства, що передбачає індивідуальний підхід до учня залежно від глибини необхідних знань, потреб, можливостей та витрат часу на оволодіння мовою

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Артемьева О. А. Методология организации профессиональной подготовки специалиста на основе межкультурной коммуникации / О. А. Артемьева // Монография. Тамбов: ТГТУ, 2005. — 160 с.

2. Костера П. Обучение иностранному языку в языковой лаборатории / П.Костера; под ред. С. Лурье. – М.: Высшая школа, 1986. – 151 с.
3. Методика обучения переводу на основе лингвокогнитивных моделей (начальный этап, языковой вуз) / Е. А. Буданова // дис. канд. пед. наук. М., 2001. – 211 с.
4. Миролюбов А. А. Сознательно сопоставительный метод / А. А. Миролюбов // Иностранные языки в школе. – 2003. – № 6. – С. 39-41.
5. Швейцер А. Д. Современная социолингвистика: теория, проблемы, методы / А. Д. Швейцер // М., 2009. – 176 с.
6. Haigh R. Legal Correspondence. Oxford University Press, 2006. – 232 p.
7. Krois Linder A., Firth M. and Translegal, Introduction to international legal English // Teacher's Book. Cambridge University Press, 2008 – 184 p.

УДК 811.161.2'373.2

К 15

ОСОБЛИВОСТІ ЗАГОЛОВКІВ НОВИННИХ ПОВІДОМЛЕНЬ НА САЙТАХ МІСТА НІЖИНА

Кайдаш Алла Миколаївна, Шелест Наталія (м. Ніжин, Україна)

Анотація. У статті визначаються особливості заголовків новинних повідомлень електронних ресурсів, аналізуються ознаки таких назв на матеріалі інформаційних порталів міста Ніжина.

Ключові слова: заголовок, інформаційний портал, новинний сайт.

Аннотація. В статье определяются особенности заглавий новостных сообщений электронных ресурсов, анализируются признаки таких названий на материале информационных порталов города Нежина.

Ключевые слова: заглавие, информационный портал, новостной сайт.

Abstract. The article defines major features of news headings on the web portals. The analyses of these features founded on the materials of Nizhyn informative portals are conducted.

Keywords: heading, web portal, news site .

Із розвитком і поширенням Інтернет-мережі все більша кількість споживачів інформації починає отримувати її через електронні засоби. Залучення якомога ширшої аудиторії користувачів-відвідувачів є одним із завдань функціонування Інтернет-порталів. Вони успішно працюють у регіонах, зокрема в нашому місті Ніжині. Новостворені сайти постійно вдосконалюються, покращуються, а їх вивчення є актуальним на сьогодні як для журналістики, так і для мовознавства.

У мережі читаємо про Mynizhyn.com як головний портал Ніжина. Крім нього, у місті в Інтернет-режимі функціонують: інформаційний портал Nizhyn.city, новинні сайти Nezhatin.com.ua, «Уездные новости», інтернет-газета «Сенсація Ніжина», електронний варіант газети «Оголошення Ніжина».

Забезпечуючи реалізацію головної функції – пошукової, Інтернет-портали надають різноманітні інтерактивні сервіси, як-от: електронна пошта, стрічка новин, оголошення тощо. Практично кожен Інтернет-сервіс структурно містить заголовок, який відіграє